

מבשר טוב

סעודה ג' פרשת ויגש תשע"ה עיה"ק צפת

- מאמר הקל קול יעקב -

וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדַבֵּר נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֵל יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדְּךָ פִּי כְמוֹד פְּפֹרְעָה (בראשית מד, יח). יש להבין פירוש "ויגש אליו יהודה", שהרי כבר היה עומד ומדבר עמו, כמו שמסיימת הפרשה הקודמת (לעיל פסוק טז) ויאמר יהודה וגו'.

ובמדרש (בראשית רבה צג, ו) איתא שהגשה זו היתה למלחמה לפיוס ולתפלה. וז"ל: "ד"א ויגש אליו יהודה, ר' יהודה ר' נחמיה ורבנן. ר' יהודה אומר הגשה למלחמה, היך מה דאת אמר (שמואל ב' י, יג) ויגש יואב והעם אשר עמו למלחמה. רבי נחמיה אומר הגשה לפיוס, היך מה דאת אמר (יהושע יד, ו) ויגשו בני יהודה אל יהושע, לפייסו. רבנן אמרי הגשה לתפלה (מלכים א' יח, לו) ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי וגו'. ר"א אמר פשט להון, אם למלחמה אני בא, אם לפיוס אני בא, אם לתפלה אני בא".

ועדיין צ"ב איך היתה כאן הגשה למלחמה, שהרי כשניגשים למלחמה צריך לחגור חרבו על ירכו ולהתכונן למערכי המלחמה, וכאן לא מצינו אלא דיבורים שדיבר יהודה עם יוסף.

•

ויש לומר בביאור הדברים. דהנה נאמר (בראשית כז, כב) "הקל קול יעקב והידיים ידי עשו", ואיתא במדרש (בראשית רבה סה, כ) "ד"א הקול קול יעקב, א"ר ברכיה בשעה שיעקב מרכין בקולו ידי עשו שולטות, דכתיב (שמות יז, ח) וילונו כל העדה ויבא עמלק, ובשעה שהוא מצפצף בקולו אין הידיים ידי עשו".

ובפשטות הכוונה לקול תורה ותפלה שבני ישראל לומדים ומתפללים, שע"י זה הקול אין הידיים ידי עשו שולטות. אך הנה "הקל קול יעקב" נכתב חסר, ובא לרמז לנו שלא דוקא על ידי קול תורה ותפלה, אלא אפילו דיבורי חול שצריך לדברם, אך אם מדברים אותם באופן שהוא "קול יעקב", ממילא אין הידיים ידי עשו, וכמו שיבואר לפנינו.

וזה מוכרח, שהרי כשדיבר יעקב אבינו ע"ה אל יצחק אביו לא דיבר איתו דברי תורה ותפלה, אלא אמר לו דברי חולין, "עשיתי כאשר דברת אלי, קום נא שבה ואכלה מצידי" (בראשית כז, יט), ועל דיבורים אלו אמר יצחק אבינו ע"ה הקול קול יעקב, ומזה למדו חז"ל שכשהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשו, וממילא שגם דיבורים כאלה מגינים בפני ידי עשו שלא יוכלו לשלוט. אמנם זה בתנאי שבאמת יהיו "קול יעקב", כדלהלן.

"קול יעקב" היינו שמדבר בנחת ונעימות ובדרך ארץ, ולא בלשון כעס וחוצפה. היינו שקול יעקב הוא כשמדבר כמו שאמר יעקב אבינו ע"ה "קום נא שבה", ולא כמו שאמר עשו בעזות ובלשון קנטור (שם, פסוק לא) "יקום אבי ויאכל מצידי בנו". וכן פירש שם רש"י (שם, פסוק כב) וז"ל: "קול יעקב - שמדבר בלשון תחנונים, קום נא. אבל עשו בלשון קנטוריא דבר, יקום אבי".

ועוד נכלל ב"קול יעקב" שמדבר בלשון נקיה, ולא בלשון גסה. כדאיתא במסכת פסחים (ג.) "דאמר רבי יהושע בן לוי, לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר (בראשית ז, ח) מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה".

ואז כשהקול קול יעקב, שמדבר - אפילו דברי חולין - בנעימות ובלשון נקיה, אין הידים ידי עשו שולטות. וטעם הדבר הוא לסיבת לשון הקודש, שכשמדברים בה אז משפיעים שפע קדושה וברכה שלא ישלטו הידים ידי עשו.

•

ויש כוחות מיוחדים לכל קול יעקב, לפעול שלא יהיו ידי עשו שולטות כמו שהתבאר בעה"ת, ובודאי בכח קולות יעקב אלו להשפיע איש על רעהו קדושה וטהרה והתעוררות לעבודת השי"ת, ובפרט דיבורים הנשמעים מפי הצדיקים, שהם בבחינת הכתוב (שיר השירים ה, ו) "נפשי יצאה בדברו".

וכבר כתב בסה"ק אוהב ישראל (פרשת תצוה ד"ה או יאמר ואתה תצוה) וזל"ק: "ועיקר החיות תלוי בדיבור, ולזה כאשר שני צדיקים מדברים זה עם זה נפש נתקשר בנפש, ואז נעשה יחוד וזיווג והתקשרות העולמות, כי מה שהאיש הישראלי עושה למטה נרשם ונארג למעלה כביכול, והכל הוא ע"י הדיבור בקדושה. וכן חז"ל קראו ליחוד וזיווג בלשון דיבור, כמו ראוה מדברת (כתובות יא.). וא"כ כיון שע"י הדיבור יוכל להתקשר נפש חבירו בנפשו, בודאי מהראוי להאיש הישראלי לשמור את עצמו מלדבר מטוב עד רע עם אדם אשר נפשו לא מטוהרה, ובפרט עם אנשי בליעל הידועים לו, כי ח"ו פן ידבק בו מאומה מן החרם ומן הס"א השולטת באדם ההוא ע"י דיבורם יחד, ובפרט בדורות הללו מהראוי להרחיק את עצמו אפילו מן הספיקות", עכ"ל"ק.

ולולי דמיסתפינא אמינא שאם מדבר אדם בגסות וחוצפה ובלשון שאינה נקיה, היפך מן הקול קול יעקב, יכול בודאי ג"כ להשפיע לרעה, דזה לעומת זה עשה אלקים, וכמו שבקול יעקב משפיע לטובה, כן כשמדבר בבחינה ההפוכה מקול יעקב פועל ג"כ להיפך.

וגודל מעלת ה"קול קול יעקב" אפשר ללמוד ממה שהביאה הגמ' במסכת נזיר (נז:): "וזל: "אמר רב הונא המקיף את הקטן הרי הוא חייב, א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא ודידך מאן מגלח להון, אמר ליה חובה, תקברינן חובה לבניה. כולהו שני דרב אדא בר אהבה לא אקיים ליה זרעא לרב הונא".

ופירשו התוספות (ד"ה המקיף, וכ"ה בתוס' הרא"ש): "המקיף את הקטן חייב - דכי כתיב רחמנא לא תקיפו פאת אף אפאות דקטן אזהר. ודידך מאן מגלח להון - שראה בנים קטנים מגולחים ראשיהם עם פאותיהם. א"ל חובה - אשתו היתה, ורב הונא לטעמיה דאמר בסמוך הנשים מותרות להקיף דכיון דאינן באיסור דניקף ליתנהו נמי באיסור דמקיף. חובה תקברינהו לבניה - דאיסורא קא עבדא. כולהו שני כו' - כשגגה שיוצאת מלפני השליט", עכ"ל התוס'.

הרי שאפילו שאמר דבר שלא התכוון ח"ו באמת להגיד זאת ולפעול מיתה לבנ"י, עכ"ז נתקיימו דבריו. ומטעם זה אמרו חז"ל במסכת ברכות (יט.) "לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן", כי אפילו בדיבור בלבד אפשר ר"ל לפתוח פתח לשטן.

ומדה טובה מרובה, שמי שמדבר בנעימות ובלשון נקיה, בבחינת קול יעקב, אז פועל בקול בדיבור בלבד. וזה מה שאמר בלק לבלעם (ראה רש"י במדבר כב, ד; כג) שהכח של עם ישראל אינו אלא בפה, והיינו אפילו בדיבורים בלבד.

וגודל מעלת הדיבור של בני ישראל יש להוכיח ג"כ מענין הקדש, שמקדיש אדם בפיו קרבן לשמים, וחל על הקרבן קדושה. וכן נדר ושבועה, יכול אדם לחייב את עצמו לעשות איזה דבר, או לאסור על עצמו לעשות איזה דבר, וזה על ידי דיבורו. ולגבי מחשבה נחלקו בזה האחרונים אם הקדש חל במחשבה, ויש שס"ל שנדר חל במחשבה, אך לא הקדש, ועכ"פ בדיבור וודאי חל הקדש. ומכן רואים גודל מעלת הדיבור של איש ישראל.

והנה איתא במסכת נזיר (כג:): "א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מנין שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו שכר שיחה נאה, דאילו בכירה דקריתיה מואב א"ל רחמנא אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה, מלחמה

הוא דלא אבל צעורי צערינן, ואילו צעירה דקריתיה בן עמי אמר ליה אל תצורם ואל תתגר בם, אפילו צעורי לא תצערינן כלל". ואם שכר שיחה נאה זו אין הקב"ה מקפח, ק"ו כח שיחה נאה של בני ישראל בקול יעקב.

ואגב זאת נלמד מזה כח תפילת ישראל להשי"ת, שמבואר בירושלמי שאין אף תפילת ישראל שחוזרת ריקם, וכן הוא הדין, שאם כח שיחה נאה כ"כ חשוב בשמים, כמה תפילות ישראל חשובים.

ויש לדיבורים, ובפרט דיבורים של תלמידי חכמים, כוחות גדולים לפעול ולהשפיע. ואם אמרו חז"ל (חגיגה ה:): "כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני", ק"ו בדיבור של תלמידי חכמים, ומדה טובה מרובה, והוא מגדרי כח הברכה שמברכים.

והנה כתב אא"ז בסה"ק תולדות אדם (פרשת מצורע דקכ"ה ד"ה זאת) בשם מדרש שוחר טוב (משלי א) "ששקולה שיחת חולין של תלמידי חכמים כנגד כל התורה", והוא פלא. אמנם לפי הנתבאר יובנו הדברים, שמונחים בדברי קדשו של התלמיד חכם כל ענייני תוה"ק וסודותיה שמוציאים לפועל, ובפרט במעשי התלמיד חכם, שכל מעשיו הם תורה.

ובזה יובנו גם דברי התוס' במסכת כתובות (יז. ד"ה מבטלין) שאמרה שם הגמ': "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת", והקשו התוספות: "וקשה דבהלכות דרך ארץ אמר רבי עקיבא, תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהבאתיו לבית הקברות וקברתי, וכשבאתי והרציתי דברי לפני ר"א ור' יהושע, אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי וכו', והר"ר יהודה מקורב"ל תירץ, דהתם משום דביטל עצמו משימוש ת"ח קאמר, דגדול שימושה יותר מלימודה".

הרי לפנינו ששימוש תלמידי חכמים יותר חשוב מלימוד תורה סתם, שסתם לימוד תורה נדחה מפני מת מצוה, ואילו שימוש תלמידי חכמים דוחה אפילו מת מצוה.

•

והנה לשון הקודש אינו כמו לשון האומות שהם הסכמת האומות איך להתבטא ביניהם, אך אין בהם ממשות, משא"כ לשון הקודש יש לה ממשות. דהנה אנו רואים שישנם בלשון הקודש גימטריאות ורמזים שאינם קיימים בשום לשון, והיינו מפני שלשון הקודש הוא בעל חשיבות מצד עצמו, ולא רק מפני שהסכימו שתיבה זו משמעה כך ותיבה זו משמעה כך.

והנה איתא בתוספות במסכת נדרים (ב. ד"ה כל כינויי. וכ"ה בתוספות נזיר ב. ד"ה נזיר) שהנודר בלשון לעז אינו נדר אא"כ מבין אותו הלשון, אך הנודר בלשון הקודש נדרו חל אף אם אינו מבין מה שאומר, (רק מבין את הענין). וכן איתא גם לגבי קריאת שמע (ראה משנה ברורה סימן סב ס"ק ג, וביאור הלכה ד"ה יכול) שמי שקורא קריאת שמע בלשון לעז אינו יוצא ידי חובתו אא"כ מבין היטב אותו לשון לעז, אך הקורא קריאת שמע בלשון הקודש יצא אע"פ שאינו מבין לשון הקודש (אך מבין את הענין).

והיינו מחמת הסיבה הנ"ל, שלשון הקודש יש לו ממשות מצד עצמו, ועל כן אפילו אם אינו מבין מה שאומר, הרי עכ"פ אמר דבר שהוא בעל משמעות בעצם הדברים. משא"כ בשאר לשונות אם אינו מבין מה שאומר הרי לא אמר כלום, ומה שהוציא מפיו בלא הבנה אין בו שום ממשות.

והנה נאמר (דברים כו, טז) "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים", ופירש רש"י: "בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם". וזה שיהיו בעיניך כחדשים הוא בין בלימוד התורה ובין בקיום המצוות.

בלימוד התורה, היינו שכל פעם שאדם לומד שוב אותו ענין הוא מוצא בו טעם, ומחדש בו חידושים חדשים, וזה דבר שנעשה כל יום מחדש. ובקיום המצוות, שהרי יש מצוות שאדם מקיימם כל יום מחדש, כגון תפילה שמתפלל ג' פעמים כל יום אותה תפילה, ואיך זה יתכן שאין זה מתיישן אצלו, אלא מחמת שגם מעשי המצוות הם כל יום כחדשים.

וכל ענין זה של "בעיניך כחדשים" הוא מסגולת לשון הקודש, שבאותם מילים שלומדים מתפללים מוצאים כל פעם טעם חדש ופירושים חדשים. היוצא מן הדברים שכן היא סגולת לשון הקודש שאמירה אחת יכולה להתפרש לכמה וכמה ענינים.

•

ועל זה הדרך פירש הרה"ק הרבי ר' ברוך ממזיבוז זי"ע את הפסוק (דברי הימים א' כט, י) "ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דוד", כמובא בסה"ק בוצינא דנהורא (מהדו' מכון באר יצחק תשס"ז, ח"א עמוד קסט) וז"ל: "אמר על עצמו שמעולם לא דיבר שיחה בטילה, רק בכל פעם מה שהוא לומד - דבר זה הוא מדבר. וכל אדם הוא כך, אם יכול הוא ללמוד בהתורה - יכול הוא לדבר ג"כ שיחה אחרת, ואם אינו יכול ללמוד בהתורה - אינו יכול לדבר ג"כ. ואמר: ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דוד, פירוש שבאמת ברך וקילס דוד את ה', אבל לעיני כל הקהל היה נדמה ויאמר דוד, כלומר שמספר איזה מעשה", עכ"ל. והיינו שאותם דיבורים שאמר דוד היו נשמעים לעיני כל הקהל כסתם דיבורים, אבל באמת היה שבח וקילוס להשי"ת לך ה' הגדולה והגבורה וגו'.

וכן היה דרכם של הצדיקים בכל הדורות, שהיו מדברים דיבורים שלעומדים שם היו נראים דברים פשוטים, אך באמת היו אלו דיבורי תורה ותפלה. ועל זה אמרו חז"ל במסכת עבודה זרה (יט:): "אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד". והיינו, שמונח בדברי קדשם של התלמידי חכמים דברי תורה וסודות נפלאים והוראות למעשה.

וכמו שכתב אא"ז בסה"ק תולדות אדם (פרשת מצורע דקכ"ה ד"ה זאת) כתב וז"ל: "הנה בדורות שלפנינו כאשר באו אנשים להצדיק לעורר לבם בדרכי ה', לא היו צריכים הצדיקים להאריך עמהם בדברי תורה לעורר אותם, כי תיכף ומיד בדברם עמהם דיבורים אחדים נתעוררו, ורוח נכון נתחדש בקרבם. ואפילו משיחת חולין שלהם לקחו לקח טוב, כמאמר חז"ל במדרש שוחר טוב (משלי א) ששקולה שיחת חולין של תלמידי חכמים כנגד כל התורה. וכמו ששמעתי מספרים מרבי אלימלך זצ"ל, שהיה עוסק בין מנחה למעריב בסיפורי מעשיות בדברים פשוטים, וכל אחד ואחד שהיה אז בעת שדיבר דבריו, לקחו לעצמו מוסר והתעוררו על ידי סיפוריו", עכ"ל ק.

וכן אמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זצוקללה"ה שהבעל שם טוב הק' זיעוכ"י חידש דרך חדשה, שעל ידי ספורי מעשיות יוכלו לפעול ולהיכנס לפנימיות השומע, ולפעמים יותר מדברי תורה, מכיון שהסטרא אחרא אינו מבין אותם, ואינו מתנגד להם כמו שמתנגד לדברי תורה, ע"כ.

ונראה שזה מרומז במאמר (רש"י בראשית כד, מב. מבראשית רבה ס, ח) "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

ובסה"ק תורת שמואל כתב שצדיקים יכולים להבחין בדיבורם של בני אדם אם הם שומרי ברית קודש, יע"ש. ונראה טעם הדבר, כיון שברית המעור מכון כנגד ברית הלשון, על כן אפשר להבחין מזה על זה. ולכן יש כל כך כח בדיבורי ישראל, ובפרט דיבורי הצדיקים נוטרי ברי"ק, כיון שברי"ק שורש הקדושה, משפיע על ידי הפה של בני ישראל.

והנה כל מלחמות בני ישראל היו על ידי דיבורים, כמבואר בגמ' בבא בתרא (קכג.) "ואומר ואני נתתי לך שכמ אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי (בראשית מח, כב), וכי בחרבו ובקשתו לקח, והלא כבר נאמר (תהלים מד, ז) כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני, אלא חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה". וכן תירגם גם בתרגום יונתן תיבות בחרבי ובקשתי "בצלותי ובבעותי", היינו בתפילתי ובבקשתי. ויצוא מזה שכל מלחמות בני ישראל הם בתפילה ובדיבור, והוא מאחר שאין כוחם אלא בפה.

•

ויש לומר שזה ג"כ הפירוש בהגשה שניגש יהודה ליוסף לדבר עמו, שאמנם אמר דבר אחד, אך מאחר שדיבר בלשון הקודש, היה במשמעות דיבוריו גם מלחמה גם פיוס וגם תפלה. וזה לא היה במה שדיבר עימו מקודם לכן, אך עכשיו ניגש לדבר עמו דיבורים שכוללים בתוכם כמה משמעויות.

וסוף דבר היה שדיבורי יהודה, שכללו מלחמה פיוס ותפלה, פעלו את פעולתם, ועל כן מיד התוודע יוסף לאחיו, כנאמר (בראשית מה, א) "ולא יכל יוסף להתאפק" וגו', ומשמע מלשון הפסוק שבאם היה יכול היה מתחזק בעצמו לא להתוודע עדיין לאחיו, אלא מחמת דיבורי יהודה, שפעלו את פעולתם, לא היה יכול יוסף להתאפק והתוודע לאחיו.

והטעם שלא רצה עדיין להתוודע לאחיו הוא על פי התוס' במסכת שבת (י:) דאיתא שם בגמ': "ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". וכתבו שם התוס' (ד"ה ה"ג נתגלגל) "ואף על גב דבלאו הכי נגזר דכתיב (בראשית טו, יג) ועבדום וענו אותם, שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנים".

ועל דרך זה יש לומר גם כאן, שכיון שהארבע מאות שנה התחילו ל' שנים קודם שנולד יצחק, וכל עינוי שעברו האבות הקדושים הוריד מעינוי של בני ישראל במצרים, על כן רצה יוסף לצער עוד את אחיו קודם שיתוודע עליהם, כדי להוריד מהעינוי של בני ישראל במצרים.

והנה כתוב בהמשך הפרשה (בראשית מה, ג): "ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף, העוד אבי חי, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו". והיינו שאף אחר שיוסף כבר התוודע אליהם ואמר להם "אני יוסף", שאל אותם מיד "העוד אבי חי".

והכוונה בשאלה זו היתה ג"כ כדי לצער אותם, שרמז להם בשאלה זו, הרי אמרתם לי שאינכם רוצים להוריד את בנימין מפני צערו של אבא שלא ימות כי נפשו קשורה בנפשו, ואילו כשמכרתם אותו לא נתתם לבכם לצערו של אבא, ועל כן נשאלת השאלה העוד אבי חי. ושאלה זו של יוסף אכן גרמה להם עוד צער, כנאמר "ולא יכלו אחיו לענות אותו".

והטעם שציער אותם עוד בזה הוא מסיבה הנ"ל, כדי שעל ידי שיצטערו ירד לבני ישראל מקושי השיעבוד המצרים. השי"ת יעזור ויושיענו מהגלות הפרטית והגלות הכללית בביאת גואל צדק בב"א.

•

ומתוך כל המבואר לעיל יש לנו ללמוד כמה חמור הענין מי שמצער לבר ישראל אפילו בדיבור, כי דיבור חותר לפנימיות, ואכמ"ל. וראה בגמ' סנהדרין (כד.) "אמר רבי אושעיא מאי דכתיב ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה, חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה".

ובאמת כשצריך לשתוק ושותקין, זה עוד יותר חשוב ממתי שמדברים כשצריך לדבר, כמו שאמרו חז"ל בפירוש במסכת מגילה (יח.) "מלה בסלע משתוקא בתריין".

ועוד אמרו בענין השתיקה במסכת יומא (כג.) "הנעלבין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

והטעם שכל כך חשובה השתיקה עד שנחשב מ"אוהביו" של הקב"ה, לפי שמדה זו היא מדתו של הקב"ה עצמו, כי הקב"ה נקרא "מלך עלוב" (פרקי היכלות רבתי, פרק יח אות ד. בתוך בתי מדרשות ח"א), מפני ששומע עלבונו ושותק.

כמו שאמרו חז"ל במדרש שוחר טוב (תהלים פו) וז"ל: "אמר רבי אבא בשם רבי אלכסנדר, כל מי ששומע קללתו ושותק וספֶק בידו למחות, נעשה שותף להקב"ה, שכן הוא שומע לאומות העכו"ם שמחרפין אותו לפניו, והיה יכול לאבדן בשעה אחת, ושותק". אף דוד כן היה שומע קללתו ושותק, לפיכך שמרה נפשי כי חסיד אני".

לקבלת הגליון מידי יום שלישי למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com